

Зміст

ПОЧАТОК	9	Спадщина.....	242
Лист.....	9	«Джейн Ейр» у печі.....	252
Історія Маргарет.....	19	Обвал.....	260
Тринадцять казок.....	33	Срібний парк.....	263
Приїзд.....	47	Фонетична абетка.....	267
Зустріч із міс Вінгер.....	52	Драбина.....	269
І почалося.....	69	Вічні сутінки.....	281
Парк.....	95	Скам'янілі сльози.....	291
Меррілі й дитячий візок.....	106	Підводна криптографія.....	295
Лікар Модені та його дружина.....	116	Волосся.....	298
Кабінет Діккенса.....	129	Доц і тістечко.....	305
Альманахи.....	134	Воз'єднання.....	312
В архівах «Бенбері Геральд».....	138	У кожного є своя історія.....	316
Руйни.....	141	Грудневі дні.....	322
Добрий велетень.....	149	Сестри.....	327
Могили.....	157	Щоденник і поїзд.....	333
		Руйнування минулого.....	347
		Щоденник Естер (продовження).....	358
СЕРЕДИНА	161	ЗАКІНЧЕННЯ	368
Естер приїхала.....	161	У казці з'являється привид.....	368
Скринька з чужими життями.....	173	Скелет.....	374
Маленька шпигунка у тисових заростях.....	176	Немовля.....	385
П'ять нот.....	186	Пожежа.....	393
Експеримент.....	190		
Чи вірите ви у привидів?.....	198	ПОЧАТОК	409
У пошуках Естер.....	207	З днем народження!.....	412
Він зник!.....	216	Тринадцята казка.....	420
Після Чарлі.....	221	Постскриптум.....	428
Знову в Енджелфілді.....	229		
Місіс Лав вив'язує п'ятку на сірій шарпетці.....	235		

Diane Setterfield

*The
Thirteenth
Tale*

A Novel

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Початок

Лист

Був листопад. Коли я звернула у проїзд Лондрес, вже стемніло, хоча година була ще не пізня. Батько, скінчивши свій робочий день, вимкнув світло у крамниці, але над сходами до квартири залишив увімкненим — щоб я не поверталася додому навпомацки. Крізь шибу у дверному віконці це світло падало на мокрий тротуар біло-блідим прямокутником, зі стандартний письмовий аркуш завбільшки. Саме стоячи на цьому прямокутнику і збираючись повернути ключ у замок, я й помітила вперше той лист — іще один біло-блідий прямокутник, що лежав на п'ятій сходинці знизу, де його просто неможливо було прогледіти.

Замкнувши двері, я поклала ключ від крамниці на звичне місце — за книжкою Бейлі «Новітні принципи геометрії». Бідолаха Бейлі! Упродовж тридцяти років ніхто так і не виявив бажання придбати цей товстелезний сірий фоліант. Інколи мене бере цікавість: як же його автор почуввається в ролі сторожа ключів від крамниці? Ні, зовсім не такою уявляв пан Бейлі долю свого шедевра, на створення якого пішло аж двадцять років!

Отже — лист. До мене. Що не кажи, а таке не щодня трапляється. На конверті з цупкими краями, напханому туго згорнутими аркушами, було зазначено адресу — але таким нерозбірливим письмом, що поштар явно мусив чимало потрудитися над його прочитанням. Спочатку почерк видався мені химерним — із надзвичайно ретельно, красиво

виписаними великими літерами та всілякими завитками, — та все ж я не могла позбутися враження, що автор листа — дитина. Слова ніби нашкрябано невмілою рукою: через нерівномірний натиск вони то ледь виднілися, то, навпаки, здавалися вдавненими в папір. Літери мого імені не створювали відчуття цілісності, бо кожну з них виведено окремо: М А Р Г А Р Е Т Л І. Невже написання імені та прізвища — справа настільки незвична для дивного дописувача?.. Але жодних дітей серед моїх знайомих не було... Мені спало на думку: таке письмо буває в калік.

У мене виникло дивне відчуття. Учора чи позавчора, коли я тихо, нікому не заважаючи, займалася своїми справами, якась невідома особа — хтось *чужий* — не полінувався позначити моє ім'я на цьому конверті. У чій ж думки я увійшла, сама того не підозрюючи?

Так і не знявши пальта й капелюха, я всілася на сходинку, щоб прочитати листа. (Я ніколи не читаю, не пересвідчившись спершу в надійності та безпечності свого положення. Так у мене ведеться із семирічного віку: тоді я якось, сидячи на високій стіні й читаючи повість «Малюки, що живуть у воді», настільки захопилася розповіддю про підводне життя, що мимоволі розслабилася й втратила контроль над своїм тілом; але замість води, яка так виразно уявлялася мені довкола, мене зустріла тверда земля, і я втратила свідомість. У мене на чолі, під чубчиком, і досі можна намацати шрам. Тож інколи читання буває шкідливим для здоров'я.)

Я розкрила конверт і витягла з нього шість аркушів, списаних однаковим старанним почерком. Завдяки досвіді, набутому на роботі, я вправно читаю рукописи. Жодного особливого секрету тут немає. Усе, що для цього необхідно, — це терплячість та практичні навички, а ще — бажання розвивати інтуїцію. Коли маєш справу з рукописом, вигорілим на сонці, пошкодженим водою, вогнем або просто плином років, очі мають приглядатися не лише до форми літер, а й до інших характерних для письма ознак, як-от: ретельність написання, натиск ручки на папір, розриви та ін-

тервали в потоці слів... Треба розслабитись. Ні про що не думати. Аж поки ваша уява не зробить вас одночасно і пером, що ширяє над пергаментом, і самим пергаментом, поверхню якого приємно лоскоче дотик чорнила. Ось тоді ви спроможетеся прочитати рукопис, проникнути в наміри письменника, у його думки, його вагання, його прагнення; тоді ви збагнете той сенс, що його він вклав у написані рядки. Ви зможете побачити все так чітко і ясно, наче ви — сама свічка, що освітлювала папір, коли його торкалося легкокриле перо.

Цей лист виявився зовсім не таким важким для прочитання, як деякі інші. Незрозумілі знаки поволі перетворювалися на літери, літери склалися у слова, а слова — у речення.

І ось що я прочитала:

Одного разу я давала інтерв'ю для «Бенбері Геральд» — здається, років сорок тому. До речі, треба буде знайти те інтерв'ю — для біографії... І дивного ж парубіка прислали вони до мене! Це був іще зовсім юний хлопчик, уже по-чоловічому високий, але незграбний, як цуценя. Костюм — вочевидь, новий — сидів на ньому кепсько; це огидне брунатне вбрання явно призначалося для чоловіка набагато старшого. Комір, крій, тканина — все було не так. Такий витвір кравецького мистецтва могла купити хіба що мати синові на його першу після школи роботу, сподіваючись, що її дитина з часом так-сяк «вросте» у костюм. Але зазвичай хлопчаки, розмучаючись зі шкільною формою, не розмучаються з отроцтвом.

У його поведінці було щось незвичне: якась дивна настирливість, якась знервованість... Не встигла я на нього глянути, як у мене промайнула думка: «Цікаво, а йому чого від мене треба?»

Нічого не маю проти людей, які люблять правду. Незважаючи на те, що співрозмовники вони найнудніші. Але я терплю їх лише доти, доки вони не починають кепкувати з чийогось уміння розповідати вигадані історії. Ось тоді мій терпець уривається. Та коли вони мене не чіпають, то не чіпаю їх і я.

Мене дратують не правдолюбці, а сама правда. На відміну від вигадки – яку втіху, яку допомогу у скрутну хвилину може надати правда? Яка користь із правди, коли посеред ночі у димарі ведмедем реве вітер? Коли блискавка відбиває химерні тіні на стіні у спальні, а дощ стукає у вікно своїми довгими пальцями? Жодної! Коли ви клякнете від страху і холоду у своєму ліжку, не ждiть, що худюча кістлява правда примчить вам на допомогу. Вам потрібен м'який комфорт вигадки і фантазії. Заспокоїлива, заколислива надійність брехні.

Певна річ, деякі письменники не люблять давати інтерв'ю, це їх злить і дратує. «Знову ті самі обридлі запитання!» – скаржаться майстри пера. А на що вони розраховують? Репортери – це роботяги. Ставити запитання – їхній обов'язок. Головне – ми, письменники. Ми ж не повинні давати одні й ті самі відповіді лише через те, що нам ставлять одні й ті самі запитання! Треба вигадувати нові відповіді, щоразу нові – адже саме фантазією ми й заробляємо собі на життя. Тому я й даю десятки інтерв'ю на рік. За своє життя я дала їх уже сотні. Бо ніколи не вважала, що талант розквітає лише тоді, коли його ховають подалі від людей за сімома замками. Мій талант не настільки кволий, щоб зів'янути зі страху у грубих та брудних руках газетярів.

Колись давно, ще на початку моєї кар'єри, репортери намагалися захопити мене зненацька, щоби витягти якомога більше інформації. Вони десь там порпалися, про щось там рознюхували, а потім приходили до мене з маленьким, схованим у кишені шматочком правди, щоб у слушний момент видобути з мене реєшту. Вони чекали моменту, коли я роззублююся і від несподіванки розкажу їм щось сенсаційне. Тож мені доводилося бути дуже обережною. Потихеньку підштовхувати інтерв'юєрів у потрібному мені напрямкові, поволі, непомітно, своєю власною «наживкою» принадажуючи їх, наче хижу рибину, до історії привабливішої за ту, яка була у них на прикметі. Це заняття потребувало витонченої майстерності.

Очі спраглих інформації репортерів загорялися, міцна хватка, якою вони тримали отой маленький шматочок правди, слаб-

ла, аж поки він зовсім не вислизав у них із рук і не падав додола, геть забутий і вже непотрібний. Цей прийом спрацьовував завжди, бо захоплива оповідь завжди цікавіша за жалюгідний, розколотий на друзки шматочок правди.

Опісля, коли я вже була знаменитою, інтерв'ю з Відою Вінтер стало чимось на кшталт обряду посвячення в журналісти. Репортери вже приблизно знали, чого від мене чекати, і тому були б дуже розчаровані, якби їм довелося піти, так і не почувши чергової цікавої оповідки. Спочатку – традиційний перелік уже звичних запитань («А звідки ви черпаете натхнення? Чи змальовані ваші персонажі з реальних людей? Наскільки головний герой відповідає вашій власній вдачі?»); і що коротшими були мої відповіді на ці ритуальні запитання, то дужче вони подобалися репортерам. (Це вже я фантазую. Насправді – не подобалися. Нікому і жодна.) А потім наставала черга отого ласого шматочка, якого вони з нетерпінням ждали, через який вони насправді й приходили до мене. На їхніх обличчях мимоволі з'являвся перебіжний вираз замріяного очікування. У цю мить вони нагадували мені дітлахів, готових слухати казочку перед сном. «Міс Вінтер, будь ласка, – благав кожен з них. – Розкажіть про себе».

І я розказувала – прості, безхитрісні історії. Власне, нічого особливого в них не було. Так собі – лише дві-три канви, сплетені в гарний візерунок, тут – оригінальний лейтмотив, там – кілька прикрас-блискіток. Звичайнісінькі сюжети із самісінького дна моєї письменницької торбини, де я зберігала «обрізки» своєї творчості. Їх там були сотні. Шматки з романів та повістей, так і не закінчені сюжети, мертвнонароджені персонажі, мальовничі пейзажі, які я не знала куди прилаштувати. Усяка всячина, що відпала при редагуванні. Щоб зробити з усього цього зв'язне оповідання, треба було лише заокруглити гострі краї, з'єднати нашвидкуруч кінці з кінцями і – гоп, усе готове. Ще одна – новітня – версія моєї біографії.

Ущасливлені, репортери йшли від мене, стискаючи в руках записники, як ті діти, що повертаються додому з дня народження із цукерками та печивом у руках. Буде що розповісти своїм

онукам: «Якось зустрівся я з Відою Вінтер, і вона розповіла мені одну історію...»

Так от, прийшов, значить, до мене хлопець із «Бенбері Геральд» і каже: «Міс Вінтер, розкажіть мені правду». Ну що це за прохання, прости Господи! Журналістам доводилося вигадувати всілякі хитроці, щоб заманити мене в пастку і змусити розповісти щось цікаве, а ці хитроці ще за кілометр розпізнавала, а тут – таке! І сміх, і гріх. «Що ж він хоче від мене почути?» – подумала я.

А й дійсно – що? Гарне запитання. Його очі аж горіли від нетерплячки, немов у лихоманці. Може, в нього якась хвороба? Він так пильно-пильно до мене приглядався, наче чогось шукаючи. Випробовував поглядом. Я не сумнівалася: його цікавило щось конкретне.

– Розкажіть мені правду, – повторив хлопець.

Мені на мить здалося, наче в моєму тілі оживає минуле. Збурилася хвилями поверхня колишнього життя; воно завирувало, заворушилося в моїх стегнах і животі, вдарило припливом у жилах, озвалося дрібними хвильками у скронях. І навіщо мені оце огидне збудження, оце непотрібне хвилювання! Ти ба – «розкажіть мені правду!»

Я замислилася над його проханням. Усіляко обдумала і зважила можливі наслідки. Цей хлопчик із блідим обличчям і палаючими очима зчинив неспокій у моїй душі.

– Гарзд, – сказала я.

За годину він пішов. Мляво, якось відсторонено попрощався і вийшов, так і не озирнувшись.

Я не сказала йому правди. Хіба ж я могла? Просто розповіла йому ще одну історію. Вона, та історія, нагадувала жалюгідну, слабку і виснажену повсякчасним недоїданням людину. Не було в ній ані іскринок гумору, ані блискіток-прикрас, лише кілька сюжетних смужок тьмяного кольору, бляклих, похапцем стулених докупи і розтріпаних по краях. Це була історія з тих, що схожі на реальне життя. Чи радше з тих, що їх люди зазвичай сприймають як реальне життя... хоча це зовсім не одне і те саме. Письменникові з моїм талантом таку історію вигадати нелегко.

Я спостерігала за хлопцем у вікно. Зморено ступаючи, він почовгав собі геть, опустивши плечі й похнюпившись. Його енергії, жвавості, запалу як і не було. Це я вбила їх. Ні, я не почувалася винною. Він мав бути обачнішим, не довірятися мені і не брати всього за циру монету.

Більше я його не бачила.

А оте відчуття, що виникло у мене в животі, скронях та кінчиках пальців, – воно лишилося, час від часу то посилюючись, то послаблюючись – коли я згадувала про розмову з отим хлопцем-репортером, а потім забувала про неї. «Розкажіть мені правду!» – «Ні! – відказувала я. І ця уявна розмова повторювалася знову і знову. – Ні, не скажу! – Але воно, це відчуття, ніяк не заспокоювалося. Воно відволікало мою увагу. Гірше: воно ставало небезпечним. І я змушена була піти на поступку. – Гаразд, але трохи згодом».

Відчуття зітхнуло, трохи знервовано пововтузилося, але вреситі-ресит угамувалося. І так угамувалося, що я про нього й думати забула.

Це було так давно! Тридцять років тому? Сорок? Мабуть, більше. Час летить швидше за думку.

Але останнім часом цей хлопець знов не йде мені з голови. «Розкажіть мені правду!» І оте давно забуте химерне відчуття знову повернулося. У мене всередині щось набухає, ділиться й розмножується. Я його просто фізично відчуваю, ось воно – у мене в животі, округле, тверде, розміром із грейпфрут. Воно висмоктує повітря з легень і вгризається у кістковий мозок. Тривале приховування змінило це відчуття до невпізнанності. Із сумирної та розважливої істоти воно перетворилося на дратівливу нахабу: навідріз відмовляється вести переговори, ухиляється від дискусій, наполягає на своїх правах. Відповідь «Ні!» його вже не вдовольняє. «Розкажи мені правду! – повторює воно, як луна, за отим хлопцем, дивлячись йому услід. Потім обертається до мене, міцно хапає мене за нутроці й погрозово стискає їх. – Ми ж домовилися, що ти розкажеш, – чи ти забула?»

Що ж, мабуть, таки й справді настав час.

Приїздіть у понеділок. Я приїждю по Вас авто; воно забере Вас із поїзда, що прибуває о четвертій тридцять до станції Гаррогейт.

Віда Вінтер

Скільки я просиділа на сіддцях після того, як прочитала цього листа? Не знаю... Я була мов зачарована. Таки є магія у словах. Якщо ними маніпулюють вправні та досвідчені руки, ви перетворюєтеся на їхнього заручника. Слова обплітають вас, наче павутиння, а коли ви настільки заворожуетесь ними, що вже не в змозі поворухнутися, вони проходять крізь вашу шкіру, проникають у кров, паралізують думки, а потім беруть їх у полон. Потрапивши у ваше тіло, вони творять своє чаклунство. Коли ж я, нарешті, прийшла до тями, то могла лише здогадуватися, що відбувалося у сутінках моєї підсвідомості. *Що ж цей лист зробив зі мною?*

Про Віду Вінтер я знала дуже мало. Безперечно, мені доводилося чути ті різноманітні схвальні епітети, якими зазвичай супроводжувалося її ім'я: найпопулярніша письменниця Англії, Дікенс нашої доби, найзнаменитіший у світі з нині живих літераторів тощо. Згодом я знайшла ще деякі відомості, які вразили мене: протягом п'ятдесяти шести років вийшло друком п'ятдесят шість її книжок; їх переклали сорока дев'ятьма мовами; двадцять сім разів міс Вінтер здобувала звання письменника, найчастіше запитуваного в англійських бібліотеках; за її романами зняли дев'ятнадцять художніх фільмів. У суто статистичному плані найцікавішим було ось яке питання: «Чого було продано більше: книжок міс Вінтер чи примірників Біблії?» Складність полягає тут не стільки в підрахунку кількості проданих книжок міс Вінтер (це число вже сягнуло кількох мільйонів і надалі постійно зростає), скільки у відсутності достовірних даних стосовно Біблії: можна по-різному ставитися до слова Божого і до самого Бога, але звіти про Його видавничу діяльність традиційно відзначаються неточністю і недостовірністю.